

**Universitatea *Transilvania* din
Braşov**

**TEZĂ DE ABILITARE
REZUMAT**

**Literatur als Performance.
Germanistische Forschung und Lehre im Spannungsfeld der
Performativität oder
unterwegs zu einem Konzept angewandter performativer
Studien**

Domeniul: Filologie

**Autor: conf. dr. Carmen E. Puchianu
Universitatea: Transilvania**

BRAŞOV, 2016

(A) Rezumat

Prezenta teză de abilitare cu titlul *Literatur als Performance - Germanistische Forschung und Lehre im Spannungsfeld der Performativität oder unterwegs zu einem Konzept angewandter performativer Studien* (*Literatura ca performance – cercetarea germanistică din perspectiva performativității sau în drum spre studii performative aplicate*) reprezintă rezultatul preocupărilor noastre cu literatura atât din punct de vedere al producerii cât și al receptării de text în calitatea de conferențiar la Facultatea de Litere din cadrul Universității Transilvania din Brașov.

Pornim de la premisa că atât cercetarea cât și activitatea noastră didactică are o vădită orientare spre performativitate¹, în sensul că principiul performativității reprezintă cadrul, ce stă și la baza acestei teze. Astfel ne propunem o analiză a cercetării noastre din domeniul științei literaturii și a teatrologiei cu o deschidere spre studiile performative din perspectiva noilor tendințe inițiate în ultimele trei decenii ale secolului 20: Este vorba de renunțarea preocupării exclusive față de artefact ca obiect de studiu și de aplecarea spre așa numitele *cultural performances*, prin care orice cultură își configurează imaginea de sine respectiv identitatea și o reprezintă atât față de membrii proprii cât și față de alții². De aici rezultă caracterul profund performativ al culturii, din care nu putem exclude nici literatura și nici educația. Rezultă de asemenea idea, că fiecare cultură conține și transmite pe lângă texte și alt gen de artefacte, respectiv nenumărate reprezentări în sens de *Aufführung*³, adică de reprezentație, de spectacol. Și din această perspectivă trebuie înțelese activitatea de cercetare și cea didactică: ambele sunt orientate spre dezvoltarea competențelor cognitive și comunicaționale, ambele impulsionează acțiunea și ambele au efect asupra realității⁴.

Teza de abilitare constă din două segmente: Primul sintetizează principalele arii tematice respectiv rezultatele cercetării noastre din domeniul germanisticii după obținerea titlului de doctor în filologie până în prezent. Cel de al doilea segment prezintă principalele traiectorii ale activității noastre didactice pe lângă o propunere de proiect de cercetare, ce vizează o cercetare viitoare mai amplă în domeniul literaturii de expresie germană din România.

Pornim de la aplicabilitatea demersului hermeneutic și cel intertextual în cercetarea unor aspecte fundamentale ale operei scriitorului german Thomas Mann, care a făcut obiectul atât al tezei noastre de doctorat susținută în 2004 la Universitatea din București, cât și al câtorva articole și comunicări științifice prezentate la conferințe internaționale de germanistică din țară și străinătate.

Demersul nostru pornește de la constatarea că opera romancierului german este expresia unei nevoi de autoreflexie și autoînscenare. Remarcăm o evidentă schimbare paradigmatică în cadrul cercetării operei lui Thomas Mann, care aduce în prim plan legătura dintre contextual

¹ cf. Fischer-Lichte, Erika: *Performativität. Eine Einführung*. Bielefeld: Transcript. Edition Kulturwissenschaft, 2012, pag. 27 ff.

² Fischer-Lichte, pag. 31.

³ Ibid.

⁴ Ibid.

biografic/socio-politic și înclinația scriitorului de a se autorefecta prin relaționare la anumiți precursori. Astfel analiza noastră bazată pe texte mai puțin discutate de germaniști urmărește pe de o parte o reinterpretare din prisma intertextualității și performativității (culturale și literare), pe de alta o reformulare a poziționării romancierului german, pe care noi îl înțelegem ca reprezentant al unei postmodernității timpurii. Concluziile noastre se bazează pe cele mai noi studii referitoare la interpretarea operei romancierului nu în ultimă instanță din perspectiva homoerotismului sublimat în viața reală și transpus cu mare măiestrie în textul literar respectiv memorialistic.

Preocuparea cu opera lui Thomas Mann ne permite deschiderea nu numai spre alți autori ai literaturii germane moderne ci și spre unii autori de expresie germană din România, cum ar fi mai ales Joachim Wittstock. Astfel demersul nostru bazat pe intertextualitate capătă noi dimensiuni prin demersuri interdisciplinare și interculturale, cum se va vedea în capitolul *Von Intertextualität zu Interkulturalität – die Wendung zur rumäniendeutschen Literatur* (De la intertextualitate la interculturalitate – orientarea spre literatura de expresie germană din România).

Literatura de expresie germană prezintă interes din mai multe puncte de vedere: Ne preocupă în primul rând situația scriitorului de expresie germană în perioada dictaturii comuniste pe fondalul condițiilor socio-politice respectiv pe fondalul biografic și cultural specific etniei germane din România. Apoi ne preocupă modificările paradigmatică cauzate de exodul minorității germane după 1989 și consecințele acestuia asupra dezvoltării literaturii de expresie germană din România în ultimul deceniu al secolului 20 și în primele decenii ale secolului 21. În acest sens ne aplecăm asupra operelor unor autori de expresie germană rămași în România, incluzând în cercetarea noastră și unele aspect ale propriei creații literare.

Ideea de performativitate stă la baza cercetării noastre recente pornind de la observația că literatura poate fi înțeleasă în orice moment și chiar în afara genurilor canonice ca act performativ mai ales în contextul literaturii/artei moderne și postmoderne. Astfel cercetarea noastră înregistrează o vadută turnură spre teatrologie și studii performative (*performative studies*) cuplată cu preocupările noastre de creatoare de teatru pe de o parte, și de pedagog pe de alta. Ilustrăm această nouă dimensiune a cercetării noastre pe marginea analizei studiului *Roter Strick und schwarze Folie*, ce urmează să apară la editura Universității Transilvania la începutul anului 2016. Studiul reprezintă o analiză amănunțită a mai multor puneri în scenă realizate de noi în decursul ultimilor ani pe folia unei succinte istorii a teatrului european de la mișcarea dadaistă și de la Brecht până la teatrul-dans practicat de scoala lui Pina Bausch.

Performativitatea se reflectă în mod evident cel mai bine în reprezentația de teatru, în sensul în care aceasta se desfășoară ca un eveniment irepetabil în fața spectatorilor, constituindu-se dintr-o serie întregă de procese performative cu efect transformator asupra tuturor celor implicați⁵. Analiza noastră pornește de la constatarea că începând cu secolul 20 teatrul tinde tot mai mult spre o hibridizare a genului bazată pe ideea de performativitate. Un rol însemnat îl va juca regia resp. teoria lui Stanislavski și apoi a lui Brecht, fără de care teatrul modern și postmodern nu ar

⁵ Ibid, p.55-74, p. 113ff.

fi fost de conceput. Ne referim în mare măsură la tezele teatrologului român George Banu, dar și la teoria performativității formulată de teatrologul german Erika Fischer-Lichte. Un rol semnificativ în cercetarea noastră îl are desigur experiența noastră teoretică și practică în domeniul teatrologiei și al creației teatrale. Constatăm astfel tendința fenomenelor culturale, cărora le asociem cercetarea și formarea universitară, de a se îndrepta tot mai mult spre spectacol și performance resp. spre reflectarea interrelațiilor dintre cei implicați în aceste fenomene performative.⁶

Al doilea segment al tezei sintetizează evoluția activității noastre didactice și de cercetare și prezintă succint perspectivele de dezvoltare în contextul condițiilor existente în cadrul facultății de Litere din Brașov în domeniul germanisticii. Atât în cercetare cât și în domeniul didacticii credem că principiul performativității reprezintă un real instrument de lucru în sensul unei teorii aplicabile în vederea formării unor competențe cognitive și comunicative la nivelul celor două cicluri de pregătire universitară (licență și masterat).

La final teza prezintă schița unei propuneri de proiect de cercetare, care ar putea deschide drumul spre așa numitele studii performative⁷ și care va avea ca obiect de cercetare literatura feministă de expresie germană din România cu referire la ultimele trei decenii ai secolului 20 și primele două decenii ai secolului 21. Proiectul vizează elaborarea unui studiu monografic, ce va include texte originale fie nepublicate, fie publicate în reviste literare și/sau în volume astăzi epuizate. Proiectul va implica cercetători tineri, viitori doctoranzi în domeniul germanisticii ș.a. în cadrul Școlii doctorale interdisciplinare din cadrul Universității Transilvania din Brașov.

⁶ Cf. Debord, Guy: *Die Gesellschaft des Spektakels*. Edition Nautilus, Hamburg 1978. (PDF, <http://www.copyriot.com/sinistra/reading/theorie/spektakel.pdf> . din 16.02.2014).

⁷ Cf. Fischer-Lichte, p. 131-185.